

a közeli Kajár település névadójának (Kajárnak) a testvérével, akit egy 1135-ös oklevél „Oboneg comes”-ként említ (PAIS 1975: 67). Obonegnek, Kajár nevű testvéréhez hasonlóan a közelben lehettek birtokai, illetve ő is adományozhatott a béli apátságnak ezek közül Kajárhoz hasonlóan (PAIS 1975: 67; PELCZÉDER 2017a: 212).

A Koppány határleírásában szereplő latin helymegjelölés feltételezhetően tehát laktott helyre vonatkozik, mely a **Farkas-hegy* domborzati névből metonimikus névátvitel útján jöhetett létre. Hegynevek beépülése birtoknevekbe jellegzetes folyamat volt az ómagyar korban; a vizsgált névben a hegynév elsődlegességét a név lexikális szerkezete (jelző + hegyrajzi köznév) is valószínűsíti (vö. RESZEGI 2011: 60).

(Folytatjuk.)

PELCZÉDER KATALIN
Pannon Egyetem

LEVÉLSZEKRÉNY

Dudics Lakatos Katalin írja. Az új kárpátaljai magyar nyelv tanterv, az új közepiskolai tankönyvek, továbbá egy megismételt kérdőíves gyűjtés részeredményei kapcsán megfogalmazódott gondolataimat kívánom megosztani az olvasókkal.

2006 és 2008 között készült PhD-disszertációm anyagát kárpátaljai magyar iskolások (1490), illetve pedagógusok (150) körében gyűjtöttem. Nyelvi tudatukat, különösen nyelvjárási attitűdjüket vizsgáltam. Az akkor érettségi előtt álló tanulók még a korábbi magyar nyelv tanterv alapján tanultak, tanáraik válaszaiban azonban már észrevehető volt a hozzáadó szemlélet, amely a 2005-ös Magyar nyelv tantervben már megjelent. Az azóta eltelt időszakban új tankönyvek, segédanyagok készültek az útmutatóhoz, mely módosult ugyan (az ukrainai oktatási rendszer átalakulásához igazodva), de az elmúlt évekig a szemlélet nem változott.

A megismételt vizsgálatnál azt a feltételezésemet kívántam alátámasztani, amit pedagógusi, oktatói munkám során szerzett észrevételeimre alapoztam: változás figyelhető meg az anyanyelvváltozathoz, a nyelvjárásokhoz való viszonyban, módosult az a távolságtartó, elhatárolódó attitűd a hozzáadó szemléletű anyanyelvoktatás hatására, amely adatközlőimet jellemezte 10-14 évvel korábban. 2018-ban, illetve 2019-ben 100 kárpátaljai magyar pedagógust, illetve 280 érettségi előtt álló magyar fiatalot kérdeztem ismét (a Domus szülőföldi ösztöndíj támogatásával) nyelvi, nyelvjárási attitűdjükről.

A vizsgálat eredményei alapján kijelenthető, hogy az eltelt 10 évben pozitív irányban változott a kárpátaljai magyar pedagógusok nyelvjárásokról alkotott/bevallott véleménye. Ennek ellenére a pozitívabb statisztikai adatok kiegészítéseként kapott kifejtett válaszokban érződik még a korábbi szemlélet nyoma: a válaszadók nagy részének nyelvi, nyelvjárási tudata még korántsem nevezhető határozottnak, magabiztosnak. A hosszú évek alatt rögzült sztereotípiákat nehéz levetkőzniük még a szakembereknek is. Az új szemléletet jóval nyitottabban tették magukévá a tanulók. Ezt támasztja alá, hogy a fiatalok nyitott kérdésekre adott válaszaik is objektívebb, racionálisabb attitűdről vallanak, mint korábban.

Ezek alapján eredményesnek nevezhető az elmúlt időszak. Hiszen azzal, hogy a kárpátaljai magyar tanuló tankönyvében tudományosan megalapozott leírást olvashatott lakóhelye nyelvhasználati jellemzőiről (kontaktusjelenségek, helyi nyelvjárási sajátosságok, névhasználat, az ezekből adódó/adódható kommunikációs problémák, helyesírási nehézségek), magabiztosabban, tudatosabban használja anyanyelvét az adott beszédhelyzethez igazodva.

Az írásom elején említett új tanterv és az új tankönyvek azonban letértek a bevált útról. A kárpátaljai magyar középiskolás ismét felcserélő módon tanul anyanyelvéről: anyanyelvvaltozatáról nem sokat tud meg, hiszen a nyelvjárások kapcsán is csupán általános leírásokkal találkozunk a tankönyvében.

Így még nagyobb a pedagógus felelőssége, hiszen a változó törvények, rendeletek, tantervek, tankönyvek folytán csupán az általa közvetített vélekedés, nyelvszemlélet lehet állandó. A pedagógusok attitűdjét rendszeres továbbképzésekkel, ismeretterjesztő írásokkal alakíthatjuk. Leghatékonyabban azonban a tanárképzésben tehetjük ezt meg: s nem csak a magyar szakos, illetve tanító szakos hallgatók esetében fontos ez. Hiszen több esetben kémiantanár, matematikatanár vagy éppen történelemtanár írta egy-egy kérdés kapcsán azt, hogy feladatának tekinti, hogy kijavítsa tanítványai beszédét. Viszont egyáltalán nem mindegy, hogyan teszi ezt meg.

Számunk szerzői

DR. BEREGSZÁSZI ANIKÓ, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológiai Tanszék, 90202 Beregszász, Kossuth tér 6., Ukrajna. beregszaszi.aniko@kmf.org.ua – CONSTANTINOVITS MILÁN ANDRÁS, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A, milanum@gmail.com – DR. CSERNICKÓ ISTVÁN, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológiai Tanszék, 90202 Beregszász, Kossuth tér 6., Ukrajna; Pannon Egyetem, Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézet, Alkalmazott Nyelvtudományi Intézeti Tanszék, csernicko.istvan@kmf.uz.ua – DR. DUDICS LAKATOS KATALIN, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológiai Tanszék, 90202 Beregszász, Kossuth tér 6., Ukrajna, dudics.katalin@kmf.org.ua – DR. FORGÁCS TAMÁS, Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet, Magyar Nyelvészeti Tanszék, 6722 Szeged, Egyetem u. 2–4., forgacs@hung.u-szeged.hu – DR. FURKÓ B. PÉTER, Károli Gáspár Református Egyetem, Anglisztika Intézet, Angol Nyelvészeti Tanszék, 1146 Budapest, Dózsa György út 25., furko.peter@kre.hu – KISS GÁBOR, TINTA Könyvkiadó, 1116 Budapest, Szatmárhegy utca 13., kissgabo@tintakiado.hu – DR. KISS MARGIT, ELKH Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Irodalomtudományi Intézet, 1097 Tóth Kálmán u. 4. kiss.margit@btk.mta.hu – DR. KOROMPAY KLÁRA, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A, korompay.klara@btk.elte.hu – LANTAY GYULA, Szegedi Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Általános Nyelvészeti Tanszék, 6722 Szeged, Egyetem u. 2., gyulalantay@hotmail.com – NÉMETH DÁNIEL, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A, nemeth.sz.daniel@gmail.com – DR. PARAPATICS ANDREA, Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar, Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézet, parapatics.andrea@gmail.com – DR. PELCZÉDER KATALIN, Pannon Egyetem, Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézet, Magyar